

УДК 327:316.776(100):791

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ
ДОСЛІДЖЕННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНОЇ
СКЛАДОВОЇ МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ
КОМУНІКАЦІЙ**

*CONCEPTUAL FOUNDATIONS FOR THE STUDY
OF THE AUDIOVISUAL COMPONENT OF
INTERNATIONAL POLITICAL COMMUNICATIONS*

Єрьомін М. Б.,

аспірант кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики, Донецький національний
університет ім. Василя Стуса (Вінниця, Україна),
e-mail: nikolayyeriomin@gmail.com

Yeremin M. B.,

postgraduate student of the Department of
International Relations and Foreign Policy, Vasyl Stus
Donetsk National University (Vinnytsia, Ukraine),
e-mail: nikolayyeriomin@gmail.com

Обґрунтовується концептуальна сторона дослідження аудіо-візуальної складової міжнародних політичних комунікацій. Метою дослідження є розгалуження наявних знань про структуру явища та її ролі у системі політичних наук. За допомогою наведених методів дослідження, серед яких контент- та івент-аналіз, логіко-інтуїтивний аналіз та польове дослідження, було отримано висновки, серед яких констатується на конкретних прикладах проблема дефініції у міжнародних політичних комунікаціях, наводиться фактологічна цінність аудіовізуальної складової міжнародних політичних комунікацій та брак її дослідження.

Ключові слова: міжнародна політична комунікація, аудіовізуальні медіа, універсальний код кінематографу.

Article dwells upon conceptual side of research in international political communication. The aim of the article is to differentiate the known facts about structure of the phenomenon, as well as its role in the system of political science. With the help of pursued methods of research such as content- and event-analyses, logical-intuitive analyses and field research certain conclusions were reached, including examples of a problem of definition in international political communication, value of audiovisual component of international political communications as well as research deficiency in the field.

Keywords: international political communication, audiovisual media, universal code of movies.

Специфічні види комунікації у міжнародних інформаційних та культурних відносинах є якісно новим явищем, яке переважно спирається на недостатньо вивчений досвід ХХ та ХХІ століть, висвітлення на науковому рівні якого у вітчизняній та зарубіжній літературі носить уривковий характер, переважно зводяться до констатації присутності певної специфіки у взаємному впливі культурного контексту на сприйняття інформації і навпаки. Між тим, на сучасному етапі розвитку людства розвиток інформаційних технологій постійно і невпинно впливає на розширення взаємозв'язку між специфічними явищами (культурними, професійними, традиційними, соціальними нашаруваннями) та глобальним інформаційним простором, який може перетворити вузький, до того маловідомий контекст та/або контент у загально відоме явище, чи навіть використати його у більшій схемі взаємозв'язків у первозданному вигляді, залишаючи певну частину інформації поза межами досяжності того, хто не в курсі специфіки. Таким чином, одночасно

з поширенням дивовижних об'ємів інформації, сучасний глобалізований світ конче потребує нових методів її інтерпретації.

Взаємний вплив аудіовізуального контенту та певних верств суспільства цікавий з точки зору як досліджень політичних, так і міждисциплінарних (у ракурсі постмодерну чи сам по собі) і являє собою недостатньо вивчений аспект інформаційних міжнародних відносин, дослідження якого може допомогти глибшому розумінню перцепції інформації цими верствами населення, а, значить, корекції негативних, чи сприянню позитивним результатам цього явища.

Великий інтерес представляє також *універсальність* кінематографу та похідних від нього аудіовізуальних видів мистецтва та/або контенту у, власне, донесенні інформації без опори на мову, неволодіння якою більшості аудиторії зазвичай вважається серйозним бар'єром на шляху до продуктивної інтерактивної міжнародної комунікації. Широке охоплення майже всіх можливих тем кінематографом та іншими візуальними мистецтвами дозволяє транслювати досвід, отриманий від дослідження специфіки універсального коду у цих видах мистецтва майже на будь-що у подальшому, розгалужуючи та закріплюючи споріднення цього явища з інформаційними та культурними міжнародними відносинами.

Тема зачіпає проблеми, які з часів отримання незалежності постають перед Україною і повною мірою вирішені так і не були, – такі, як використання кінематографу у якості інструменту створення позитивного іміджу та налаштування зв'язків з іншими країнами світу, адекватна інтерпретація меседжів кінопродукції інших країн світу і можливість в умовах фактичної неефективності цензури та заборони аудіовізуальної продукції поширювати такі адекватні інтерпретації серед населення, підвищуючи конкурентоздатність індустрії та поінформованість аудиторії. Бо збільшення сегменту аудіовізуальної продукції в інформаційному полі полегшуватиме обмін досвідом між колегами різних країн на якісно новому рівні комплексного спілкування, який би базувався на культурному обміні та можливості вчасного, нескладного і влучного донесення інформації.

Міжнародна політична комунікація у сучасному глобалізованому світі виходить за рамки дипломатичних стосунків на державному рівні і, чи не в тому ж обсязі, відбувається на різних рівнях громадянського суспільства через новітні електронні комунікації, мережу Інтернет. Для України в цілому та української наукової думки у нашому конкретному випадку така зміна видається як можливістю так і джерелом певної невпевненості, що саме впливає на такі процеси, а що лише має вигляд впливу. Сумніви здебільшого стосуються різноманітних специфічних аспектів міжнародної політичної комунікації, пов'язаних з такими чинниками, як культурні медійні прошарки, вплив яких на міжнародне політичне середовище досі

вивчався несистематично та опосередковано. До таких прошарків відноситься і найбільш масовий за сприйняттям глядачами вид аудіовізуального мистецтва – *кінематограф* [10, р. 175]. Така думка, може, і має бути закріплена у порядку денному політичної науки, адже той факт, що так званий «артистичний [художній] фільтр», художній підхід до реальних ситуацій та прогнозування може бути використаний не лише як пост-фактум індикатор змін у суспільстві, а й як маяк щодо проблем, які тільки-но почали формуватися у ньому. Такий художній підхід і його засоби, а, радше, їх складний комплекс розглянуто у цій роботі під авторським терміном **універсальний код кінематографу** – комплекс універсально зрозумілих інструментів невербальної комунікації, який використовується часто та найбільш вдало у аудіовізуальних медіа, таких як фільми, телебачення та відео інтернету. У нашому дослідженні він розглядається у якості специфічного виду комунікації у міжнародних інформаційних та культурних відносинах, використовуючи його як приклад взаємозв'язку специфічних нашарувань з глобальним інформаційним простором.

Важливість кінематографу для України була констатована вже тим фактом, що 30 листопада 2017 р. Президентом України підписані закони «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо державної підтримки кінематографії в Україні» та «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки кінематографії в Україні», які звільняють український кінематограф від ПДВ і які вбачають частиною послідовної підтримки галузі, якої не було за всі роки незалежності [3]. Втім одними з перших, хто має відчувати на собі таку підтримку повинні стати глядачі українського кінематографу як в Україні, так і за кордоном. Останні особливо важливі не лише як потенційні інвестори у галузь, а й як споживачі, зацікавлені в українському культурно-історичному та соціальному контекстах.

Становище України у міжнародному політичному середовищі створює перед нами виклики, у тому числі – і у випадку репрезентації за допомогою кінематографу. Подальше вивчення та теоретичне обґрунтування такої репрезентації з точки зору міжнародної політичної комунікації може допомогти значно повніше використовувати цей, безумовно, корисний інструмент для корегування не лише іміджу України на міжнародній арені, а ще й для конвертації кіноіндустрії зі збиткової для країни на прибуткову, для чого зараз створюються відповідні умови.

Міжнародне політичне середовище у ХХІ столітті невинно зазнає впливу так званих *нових медіа* (англ. new media, від лат. Media) – сучасних інтерактивних сполук електронних комунікаційних мереж, які, спираючись на досвід попередників, на кшталт преси та телебачення, тим не менш, мають різнобарв'я різноманітних форм, напрямків та цілей. Само по собі медіа, за сучасним тлумаченням, є інструментом комунікації, а у випадку з новими медіа – комунікації складної, розгалуженої, яка має

важко передбачуваний вплив і величезний обсяг вузьких та широких контекстових масивів. Хоча традиційно такі масиви були текстовими, на даному етапі, через розвиток технологій потокового відео значно розширився сегмент аудіовізуального контенту, що його сприймає майже кожна одиниця міжнародної комунікації. Такий контент може мати одразу декілька залежних і незалежних від текстової першооснови (за умови її наявності) політичних, історичних, культурних та філософських підтекстів, кожен з яких окремо, або у сполучі одне з одним, може призвести до абсолютно різних, складно прогнозованих суспільно-політичних ефектів тривалої та нетривалої дії. Залежність цих контекстів від професіоналізму контент-мейкерів, використання знайомих архетипічних образів чи навіть тривалості відео та його так званих production values величезною мірою є надбанням комплексу теоретичних знань та практичних вмінь, який сформувався ще у ХХ столітті і здебільшого досі називається все тим же спрощеним терміном *кінематограф* або його синонімами. Маючи потенціал водночас інформаційного медіуму та твору мистецтва, цей (відносно новий в історичних масштабах) винахід вчинив революцію світосприйняття людини, оскільки володів і досі володіє високим флюїдним потенціалом трансформації суспільної свідомості, є найбільш наближеним до образного мислення людини з позиції вираження думок.

Існує декілька досить суттєвих праць з міжнародної політичної комунікації. Однак, вже той факт, що всім без виключення нижче наведеним працям від 10 до 80 років, а також той факт що Д. Дрешер [6, р. 83–91], Г. Шпейер [9, р. 305–307] та В. П. Девісон [5, р. 501–551] і навіть найближчий до нас за хронологічними рамками Дж. Гестіл [7, р. 264] не дають чіткої дефініції самого поняття *міжнародної політичної комунікації*, наводять нас на висновок, що ми знаходимось у проблемній зоні наукового знання, де не буде повноцінно працювати більша частина традиційних метод гуманітарних наук.

Звісно, наведені публікації є не єдиними в описі конкретно міжнародної політичної комунікації літературними джерелами, однак вони є найбільш розгалуженими, науковими та охоплюють найбільші хроно- та хорологічні рамки. Такі матеріали як стаття А. Кондратова «Комунікації у системі міжнародних відносин» [2, с. 85–90] носять ще більш оглядовий характер, який просто не годиться для побудовання серйозної джерельної бази: радше дають окремі тези для систематизації вже наявного досвіду з приводу міжнародної політичної комунікації як явища, певні орієнтири та базову систему координат.

У більшості випадків ланку між політичною наукою та квазі-концептами сприйняття сенсу аудіовізуального твору дає література політологічна. Так, підручник з політології Ю. Ірхіна, В. Зотова та Л. Зотової дає наступне визначення *політичної комунікації*: «процес передачі політичної інформації, який структурує

політичну діяльність та поведінку людей, форму суспільну думку, являє собою передачу *смишлів* для функціонування політичних систем» [1, с. 494]. Слід одразу ж зазначити, що серед основних каналів та форм політичної комунікації автори підручника виділяють жест, рух, голос, символ, друк, радіо, телебачення та комп'ютер, тобто зазначають якщо не подібність то зв'язок між усіма цими явищами у політичній комунікації. Частково це збігається з визначенням Дж. Гестіла, який зауважує що політична комунікація імовірно включає у себе будь який вид вираження думок: пояснення, сперечання, спростовування, критика, прохання і таке інше. Сам Гестіл наголошує на важливості виду політичної комунікації, який він називає авторським терміном *deliberation*, який через багатозначність використаного слова складно однозначно перекласти на українську мову (серед варіантів: «взаємодія», «дискусія», «обговорення» та навіть «обдумування») і який у його розумінні означає дискусивний комунікаційний процес, який має під собою велику базу попередньо вивчених різних думок та точок зору з приводу [7, р. 8].

Без такого *deliberation* певним чином не могло обійтись і наше дослідження, тому велика кількість обробленої літератури являє собою своєрідний міждисциплінарний дискурс з теми. В першу чергу, таке рішення зайти за рамки політичних наук пов'язано з тим, що, окрім певних праць Ю. В. Романенко, дуже мало яка праця у сфері політичних наук може навести дійсно дієві приклади перетину політичної комунікації з аудіовізуальним медіа. Здебільшого розглядається, як, наприклад, у роботі К. Шарретта «Марксизм та кінематограф» [Шарретт К.], зв'язок певних політичних рухів з аудіовізуальним медіа.

Беззаперечно, інтегрально потрібно складовою будь-якого наукового дослідження, важливою для обґрунтування його наукової новизни є ознайомлення, а потім і ретельне дослідження ступеню вивченості проблеми. У той час як загалом проблема комунікації у міжнародних відносинах була досліджена декілька разів, конкретний аспект впливу кінематографу як специфічного виду такої комунікації, а, надто, як певного універсального коду до цього часу можна було вважати *terra incognita*. Дослідження, що мали місце здебільшого носили оглядовий характер, мали ситуативний вияв стосовно актуальності проблеми. Слід зазначити, що кінематограф у міжнародних відносинах зазвичай відносять до так званої «м'якої сили» (тобто такої сили, яка змушує інших прийняти думку автора як свою власну) але ця робота, здебільшого, помірно використовує цю концепцію, запропоновану Джозефом Найєм [8]. Серед основних причин цього те, що розгляд універсального коду кінематографу з точки зору м'якої сили нівелює певне самостійне значення кінематографу у якості комуніканту, визнаючи його лише окремим аспектом культури і її впливу. Такий підхід міг би зашкодити розглядати інші процеси, які, так чи інше, створюють комунікацію специфічного виду за допомогою конкретно

аудіовізуальної продукції. Безумовно, участь універсального коду кінематографу у м'якій силі держав теж потребує вивчення, але на ранніх етапах дослідження, на яких ми досі знаходимось, тему не було достатньо виокремлено, щоб говорити про такі досліди.

Не дивлячись на те, що результати багаторічного дослідження, які зрештою обрали своїм вектором впливу універсального коду кінематографу на міжнародну політичну комунікацію, були апробовані на конференціях та в збірках наукових праць, величезною специфічною, чи, навіть, ендемічною для цього дослідження проблемою є факт грандіозного розриву між тим, як аудіовізуальний твір сприймає його творець, як – глядач, а як – дослідник міжнародних відносин. Брак «артистичного фільтру», творчого аспекту переосмислення у традиційній науковій методології зумовлений цілком логічним намаганням відгородити політ фантазії від реальної науки.

Ще на першому курсі вищого навчального закладу, перебуваючи на стадії фактично лише формування теми, дослідження зіткнулося з тим, що з точки зору політичних наук більша частина термінів відносно кінематографу є абстракцією. Дефініція таких понять як «культове кіно» з точки зору політичних досліджень міжнародних відносин просто не існує, а пояснювати їх доводилося і доводиться надалі, загалом за допомогою переважно емпіричних джерел особового походження.

Сказати, що в таких умовах термінологія потребує додаткових пояснень, означало б не сказати нічого. Як іронічно це б не звучало в контексті викладеного дослідження, поле цього дослідження не сприяє активній комунікації з іншими політологічними дослідженнями через існування досить банальної проблеми того, що саме лише пояснення необхідності дослідження потребувало для свого повного формування меншого дослідження.

Однак, останні роки чітко дають змогу спостерігати за тим, як вчорашній політ фантазії окремих митців (навіть тих, кого не сприймають серйозно у загальноновживаному сенсі цих слів) аж занадто схожий на реальну ситуацію сьогодення, яку режисери, сценаристи та продюсери тих чи інших фільмів та серіалів передбачали з невеликим відривом, але і великим процентом схожості.

Ситуація стає тим більш фантазмагоричною враховуючи те, що популярна культура відіграє у житті сьогоденних людей значно більше значення, ніж двадцять, а, тим більше, 30 років тому, а її непередбачувані метаморфози примушують сприймати її як дещо загрозливе, навіть тоді, коли загрози, як такої немає. Здатність відрізнити вдалий образ загрози від неї самої є вже задачею не тільки і не стільки культурології, скільки політичних досліджень у міжнародних відносинах. Впорядкування інформації про сприйняття тих чи інших образів комунікантами є ускладненим, тому що праця такого масштабу потребує значно більш тісної кореляції між творцями контенту

та його дослідниками, ніж класична формула «твір–глядач». У сучасному світі глядач досить часто взагалі є замовником чи навіть співавтором аудіовізуальних творів. На відміну від створення контенту виключно для себе, «мистецтва у собі», ці інтерконтекстуальні твори стають загальноживаним явищем та творять нові тренди, які вже впливають на попит, повторюючи процес із включенням нових соціокультурних факторів.

Сучасний глядач, він же – користувач соціальних мереж, він же, з великою вірогідністю, – контент–мейкер сам по собі, користується значно більш складним та розгалуженим набором принципів у виборі споживаного контенту, ніж його попередник з ХХ століття, не дивлячись на те, що культурний багаж у нього переважно іде саме звідти – з самого початку кінематографу як первинного виду аудіовізуального контенту, розрахованого на масового споживача. Поняття масовості у даному контексті стає все більш і більш узагальненим, уступаючи новим принципам формування трендів з комбінації окремих аспектів нішової продукції, яка в свою чергу виділяє окремі аспекти трендів минулого для створення коло них власних контекстуальних зв'язків, подібних до нейронів. Фактично, значно більше ніж коли–небудь зараз людство нагадує власне нейронну мережу окремо взятого організму, та це не означає колективізацію та втрату власної думки, навпаки – більшу сегментацію результатів за рахунок індивідуальних внесків та дивідендів розгалужених медіа–аутлетів.

Такі аутлети лише за окремими ознаками нагадують пресу та медіа минулих років, адже глобалізація фактично робить рівноправними місцеві та глобальні новини, – визначним фактором стає контекст. Використавши вдалий прецедент, який з ним співвідноситься, сучасний комплекс інфотейнменту може захопити значно більший прошарок суспільного мовлення, ніж колись наймасовіші державні органи телерадіомовлення. Звісно, ми не вимагаємо створювати «міністерства інформації», намагаючись контролювати її поширення та зміст – поодинокі потуги призводять лише до зростання недовіри населення до традиційного медіа і, як наслідок, – до збільшення кредиту довіри до нових медіа, які використовують зручні хештеги для координації пов'язаних верств інформаційних прошарків, посилення їхньої конкурентоздатності.

Список використаних джерел

1. Ирхин, ЮВ., Зотов, ВД., 2002. 'Политология: Учебник', Москва: *Юристъ*.
2. Кондратов, А.И., 2001. 'Коммуникации в системе международных отношений', *Армия и общество, Вестник Военного Университета*, 1 (25), с.85–90.
3. 'Президент підписав Закони, які сприятимуть подальшому розвитку кінотвиробництва в Україні', 2017, *Президент України. Офіційне Інтернет–представництво*. [online] Доступно: <http://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakoni-yaki-spriyatimut-podalshomu-rozvit-4475>
4. Шарретт, К., 2010. 'Марксизм и кинематограф', *Ликбез пособие*, Москва: *СВОБМАРКСИЗД*.

5. Davison, WP., George, AL. 'An outline for the Study of International Political Communications', *Public Opinion Quarterly*, 16 (4), p.501–51.

6. Drescher, D. 'A typology of international political communication: Factual statements, propaganda, and noise', *Political Communication*, 2 (4), p.83–91.

7. Gastil, J., 2008. 'Political Communication and Deliberation', Thousand Oaks, California.

8. Nye, J., 1990. 'Bound to Lead: The Changing Nature of American Power', New York: *Basic Books*.

9. Speier, H., 1952. 'International Political Communication: Elite vs. Mass', *World Politics*, 3 (4), p.305–317.

10. Yeromin, M., 2017. 'Universal and specific in international political communication: the case of audio–visual media', У кн.: *Сучасна гуманітаристика: збірник матеріалів III Міжнародної науково–практичної інтернет–конференції*, 13 жовтня 2017 р. Вип.3, Переяслав–Хмельницький.

References

1. Irhin, JuV., Zotov, VD., 2002. 'Politologija: Uchebnik (Political Science: Textbook)', Moskva: *Jurist#*.

2. Kondratov, A.I., 2001. 'Kommunikacii v sisteme mezhdunarodnyh otnoshenij (Communication in the system of international relations)', *Armija i obshhestvo, Vestnik Voennogo Universiteta*, 1 (25), s.85–90.

3. 'Prezydent pidpysav Zakony, jaki spryjatymut podalshomu rozvytku kinovyrobnyctva v Ukraini (The President signed the Laws that will contribute to the further development of film production in Ukraine)', 2017, *Prezydent Ukrainy. Oficijne Internet–predstavnyctvo*. [online] Dostupno: <http://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakoni-yaki-spriyatimut-podalshomu-rozvit-4475>

4. Sharrett, K., 2010. 'Marksizm i kinematograf (Marxism and cinema)', *Likbez posobie*, Moskva: *SVOBMARKSIZD*.

5. Davison, WP., George, AL. 'An outline for the Study of International Political Communications', *Public Opinion Quarterly*, 16 (4), p.501–51.

6. Drescher, D. 'A typology of international political communication: Factual statements, propaganda, and noise', *Political Communication*, 2 (4), p.83–91.

7. Gastil, J., 2008. 'Political Communication and Deliberation', Thousand Oaks, California.

8. Nye, J., 1990. 'Bound to Lead: The Changing Nature of American Power', New York: *Basic Books*.

9. Speier, H., 1952. 'International Political Communication: Elite vs. Mass', *World Politics*, 3 (4), p.305–317.

10. Yeromin, M., 2017. 'Universal and specific in international political communication: the case of audio–visual media', У кн.: *Suchasna humanitarnystyka: zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo–praktichnoi internet–konferencii*, 13 zhovtnja 2017 r. Vyp.3, Perejaslav–Hmel'nyckyj.

* * *